

AP 4 KEND DIN GROVFODERPRIS

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

- Brug de mange værktøjer rigtigt. Tema fra Produktionsøkonomi Kvæg 2017.

For at vurdere økonomien er det vigtigt at kende de enkelte opgørelsesmetoder på grovfoder.
Foto: Peter Hvid Laursen, SEGES.

FMS og driftsgrensanalysen er i forening gode værktøjer til at optimere din grovfoderproduktion. Det er dog vigtigt at kende de enkelte opgørelsesmetoder – og bruge dem hver for sig i de rigtige situationer. Artiklen gennemgår de forskellige metoder og de vigtigste faldgruber, du skal være opmærksom på.

Vi har erfaret, at det kan være svært at skelne mellem de mange opgørelses- og beregningsmetoder på grovfoderet. Samtidig hører vi ofte, at banker bruger fremstillingsprisen som våben over for landmænd og tvinger dem til at udlicitere eller købe grovfoder fremfor selv at dyrke det. Men måske er det ikke den økonomisk mest optimale løsning på den enkelte bedrift. Det er nemlig vigtigt at kende de enkelte opgørelsesmetoder – og bruge dem hver for sig i de rigtige situationer.

Fremstillingsprisen, der beregnes i forbindelse med udarbejdelse af driftsgrensanalyser, viser år efter år en enorm stor variation, og ofte bruges fremstillingsprisen i direkte sammenhæng med den interne overførselspris på grovfoder. En sådan sammenligning kræver imidlertid et grundigt forarbejde i forbindelse med bogføring, udbytteopgørelse og udarbejdelse af driftsgrensanalysen. Og samtidig skal man kende beregningsmetoden og være klar over, hvilke elementer der indgår i beregningen, og hvilke der ikke gør.

I driftsgrensanalyser for 2015 havde kun 20 % af de konventionelle bedrifter en fremstillingspris på niveau med eller lavere end den gennemsnitlige interne overførselspris, som er 112 øre pr. FEN. I 2016 er niveauet omkring halvdelen af bedrifterne, hvor fremstillingsprisen ligger under den interne overførselspris. Se figur 1.

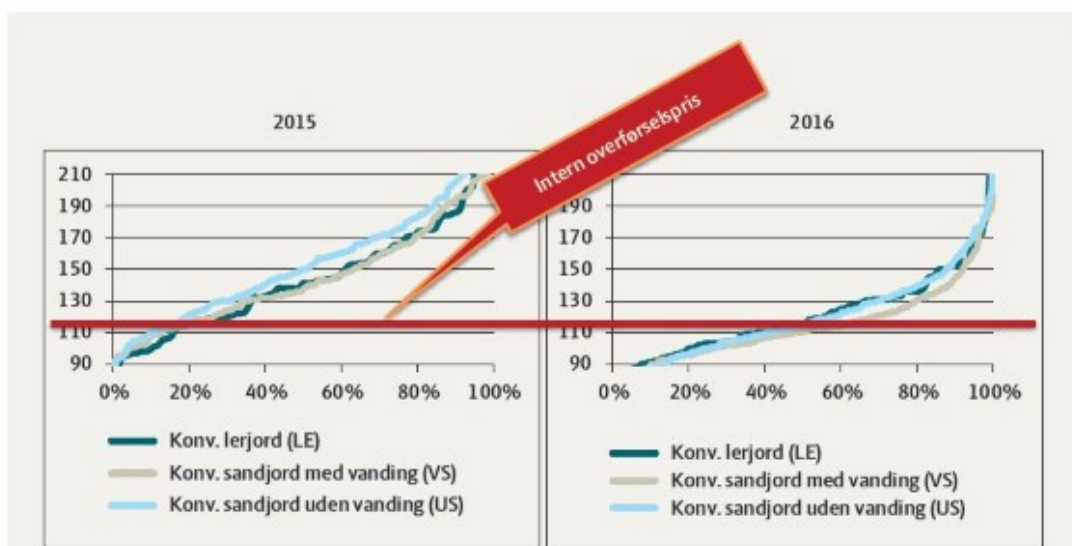
Fra driftsgrensanalyse til FMS

I forbindelse med SEGES' projektarbejde i kvægklyngerne har vi testet styrken i en række udvalgte driftsgrensanalyser.

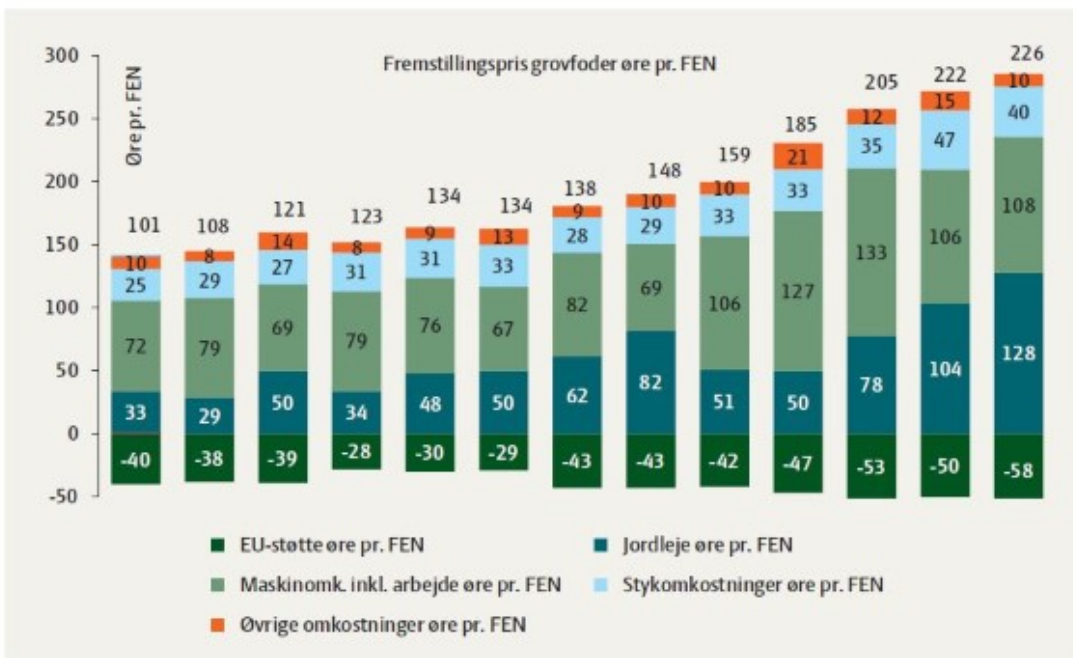
Fremstillingsprisen for grovfoderet viste stort set det samme niveau med stor spredning på de 13 udvalgte bedrifter, som for alle bedrifterne på landsplan viste - fra 101 øre til 226 øre pr. FEN, og kun to af bedrifterne havde en fremstillingspris, som lå under niveauet for den interne overførselspris på grovfoder, som i det pågældende år var beregnet til 1,17 kr. pr. FEN.

Det var derfor interessant at se på, hvor stor en påvirkning bedrifternes reelle fremstillingspris på grovfoder – beregnet i driftsgrensanalysen Grovfoder – havde på fremstillingsprisen på mælk, uden at det vel at mærke fremgår af resultatet.

Såfremt bedrifternes faktiske fremstillingspris på grovfoder anvendes fremfor den interne overførselspris, vil det påvirke fremstillingsprisen på mælk i intervallet minus 6 øre til plus 72 øre pr. FEN (Se figur 3). For de bedrifter, der ligger meget over, betyder det, at fremstillingsprisen på mælk reelt er meget højere end det, driftsgrensanalysens resultat viser. Og det overskydende forsvinder desværre ikke ud i den blå luft – det opfanges på bundlinjen – og i mange tilfælde med negativt resultat til følge.

Figur 1. Spredning i fremstillingsprisen pr. FEN sammenlignet med den gennemsnitlige interne overførselspris.
Kilde: Business Check 2015 og 2016.

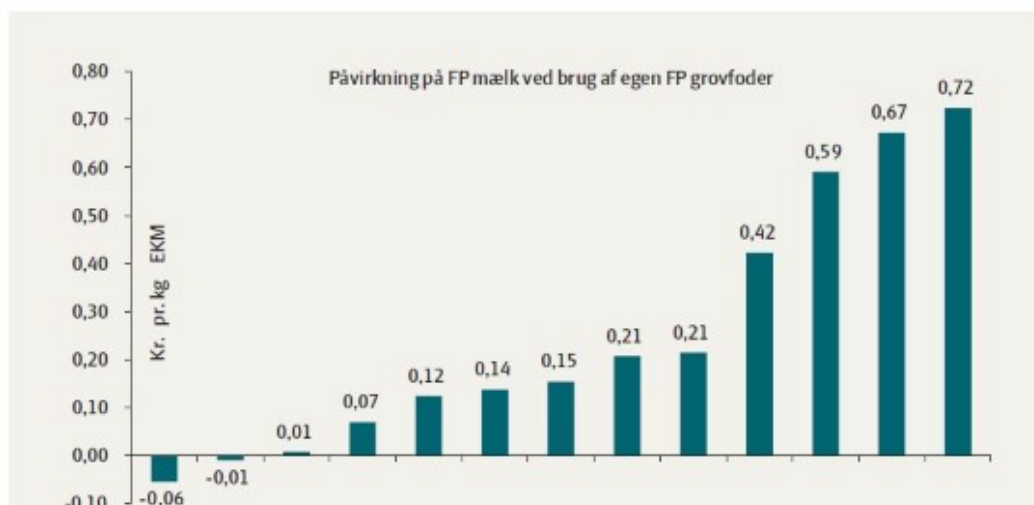

Figur 2. Variation og indhold i fremstillingsprisen pr. FEN på de 13 udvalgte kvægklynge bedrifter

Ud af de 13 bedrifter er der især 4 bedrifter, hvor forskellen er enorm, ja helt op til 72 øre (se figur 4) i forskel på den beregnede pris pr. kg mælk ved anvendelse af den interne overførselspris i forhold til den reelle pris med egen fremstillingspris.

Pas på faldgruberne

Mange vil sikkert spørge sig selv, hvad vi egentlig skal bruge den interne overførselspris til, og kan man overhovedet regne med de beregninger, som laves med en driftsgrensanalyse? Svaret er enkelt – såfremt bogføring laves 100 % præcis, er driftsgrensanalyserne mere retvisende end tilfældet er i dag på mange bedrifter.

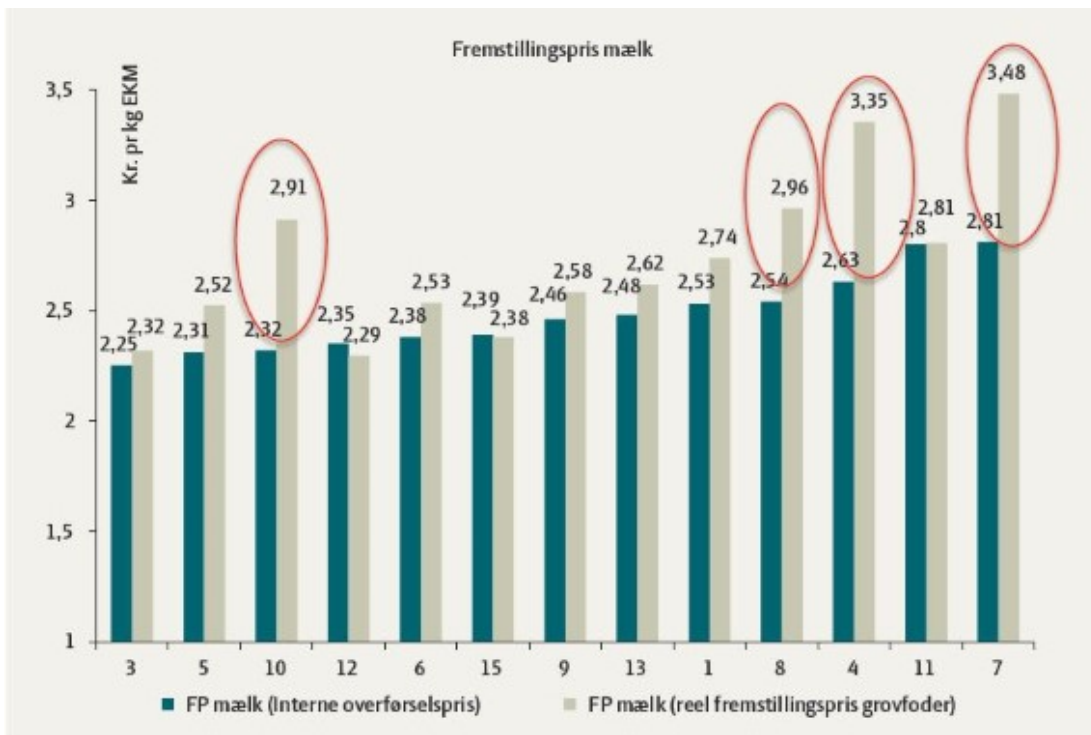

12 15 11 3 9 13 6 1 5 8 10 7 4

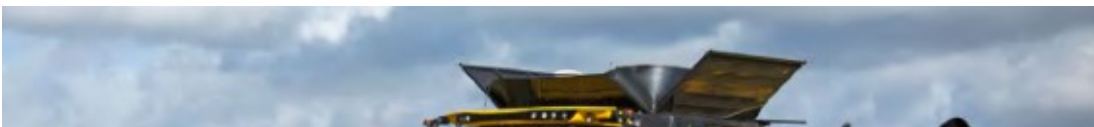
Figur 3. Fremstillingsprisen på mælk påvirkes i intervallet mellem -6 til 72 øre pr. kg mælk

Det er vigtigt, at alle rådgivere og medarbejdere omkring bedriften kender de mange opgørelsesmetoder og bruger tallene i den rigtige sammenhæng. Foto: Peter Hvid Laursen, SEGES.

Figur 4. Særligt 4 bedrifter ligger langt fra den forventede fremstillingspris på mælk ved anvendelse af den interne overførselspris på grovfoder.

På bedrifter med anseligt areal af salgsafgrøder er det vigtigt, at være skarp på at gøre fordelingen mellem salgsafgrøder og grovfoder korrekt.

Derudover har mange bedrifter ikke tilstrækkeligt styr på udbytter, foderforbrug og lagerstyring.

I forbindelse med klyngeprojektet har SEGES udarbejdet FMS analyser på 19 bedrifter, hvoraf de 13 var de samme, som er nævnt tidligere i denne artikel. I arbejdet med FMS analyser har vi lavet en grundig revision af bogføringen, og foderforbruget er afstemt på alle leder og kanter. Her er de vigtigste faldgruber:

Fordeling af kapacitetsomkostninger mellem mark og stald

Mange undervurderer forbruget i stalden af blandt andet energi, afskrivning, forrentning og vedligehold på de maskiner, der udelukkende bruges i stalden. Hertil kommer ofte en del maskiner, som deles mellem mark og stald, men ofte blot omkostningsføres i marken. Mange har kun ét kontonummer for vedligehold på staldinventar og ét kontonummer for vedligehold på markredskaber. I den situation er det vigtigt at være opmærksom på at bogføre korrekt ved at opdele fakturaen fra smeden, og i situationer, hvor der er udført vedligehold på en maskine eller et redskab, som deles mellem mark og stald, ligeledes at få beløbet opsplittet i forbindelse med bogføringen. Ved gennemgang af bedriftenes driftsgrensanalyser og bogføring fandt vi mange og store fejl i fordelingen af kapacitetsomkostningerne. Specielt ved de 4 bedrifter, hvor fremstillingsprisen på grovfoder var højest.

Husk salgsafgrødernes omkostninger

På én af bedrifterne var der et anseligt areal med salgsafgrøder, og der var derfor også lavet en særskilt driftsgrensanalyse for salgsafgrøderne, som klarede sig bemærkelsesværdigt godt. Ved nærmere undersøgelse var der slet ikke beregnet jordleje for salgsafgrøderne. Denne var i stedet fejlagtigt tillagt jordlejen for grovfoderet.

Maskinstationsomkostninger

Maskinstationerne udfører mange opgaver gennem året, og en del af dem hører måske slet ikke hjemme i hverken den ene eller den anden driftsgren. Det kan f.eks. være snerydning, levering af sand i forbindelse med byggeri og meget andet. Men hvis omkostningerne er bogført på en konto, der hedder noget med "Maskinstation", så medtages de helt sikkert i driftsgrensanalysen for grovfoderet. På en af bedrifterne bemærkede vi en ekstrem høj omkostning til finsnitning og ensilering, men ved gennemgang af bilagene, kunne vi konstatere, at bedriften havde købt en hel del halm af maskinstationen, som altså var bogført på kontoen, som hedder finsnitning og ensilering. Omkostningen til køb af halm skulle i stedet have været bogført som en foderomkostning, eller omkostning til strøelse – helt sikkert en omkostning til stalden. Vi har også set tilfælde, hvor køb af grovfoder fra maskinstationen som leverandør

bogføres som en maskinstationsomkostning.

FMS gør driftsgrensanalysen endnu bedre

FMS kan levere et hav af oplysninger af tværfaglig karakter, men det kræver et grundigt forarbejde ved udarbejdelsen af analysen. Udover de mange nyttige data, som man kan få ud af en færdig FMS analyse, vil man samtidig med udarbejdelse af FMS på den enkelte bedrift kunne opstille forbedringstiltag til den fremtidige bogføring. Da FMS analysen samtidig kan beregne en skarp opdeling af kapacitetsomkostningerne mellem mark, stald og maskinstationsarbejde udført for andre, kan denne fordelingsnøgle med stor fordel anvendes i det fremtidige arbejde med udarbejdelse af driftsgrensanalyser, som derved bliver mere retvisende. (se tabel 1)

FMS mark- og maskinanalysen giver anledning til at rette fokus på de enkelte maskiner og redskaber og finde frem til den mest optimale løsning for bedriften Foto: Peter Hvid Laursen, SEGES.

TABEL 1. UDKLIP FRA EN NØGLETALSUDSKRIFT PÅ EN AF BEDRIFTERNE, HVOR FORDELING AF KAPACITETSOMKOSTNINGERNE ER BEREGNET TIL HHV. 38, 33 OG 29 % FOR MARK, STALD OG MASKINSTATIONSARBEJDE UDFØRT FOR ANDRE.

FMS NØGLETALSUDSKRIFT	MARK	STALD	MASKINSTATION	
MASKIN- OG ARBEJSOMKOSTNINGER	EGEN MARK	UDENFOR MARK	FOR ANDRE	SUM
Dieselforbrug	146.033	127.592	109.294	382.919
Maskinstationsomkostninger	22.116	-	-	22.116
Vedligeholdelse	152.513	52.951	47.384	252.848
Variable maskinomkostninger i alt	320.662	180.543	156.678	657.883
Løn	372.732	920.867	274.613	1.568.212
Afskrivninger	377.920	212.360	185.973	776.254
Forrentning	125.973	70.787	61.991	258.751
Afskrivninger og forrentning i alt	503.894	283.147	247.964	1.035.005
Total pr. år	1.197.288	1.384.557	679.256	3.261.101
Fordeling kapacitetsomkostninger %	38	33	29	100

MASKIN- OG ARBEJDSOMKOSTNINGER - EGEN MARK OG FOR ANDRE	I ALT	PR. HA
Maskinomkostninger egne marker	1.197.288	4.479
Maskinomkostninger for andre	679.256	
Maskinomkostninger i alt	1.876.544	
Maskinstation indtægter	490.000	
Total pr. år	1.386.544	5.187

Mark- og maskindelen i FMS analysen giver et rigtig godt overblik over maskin- og produktionsøkonomi på bedriften.

Fremstillingspris eller produktionspris

Udover at give anledning til at få styr på bogføring og fordeling giver mark- og maskindelen i FMS analysen et rigtig godt overblik over maskin- og produktionsøkonomi på bedriften. Og produktionsøkonomien, som præsenteres i FMS analysen, rammer plet i forhold til optimering af produktionen, hvor følgende ting er i spil:

Udfører bedriften hele arbejdet selv med 100 % egne maskiner?

Er dele af produktionen udliciteret til maskinstationen?

Udnyttes kapaciteten mere end fuldt ud og med mulighed for at flekse på opgaveniveau løbende igennem året?

FMS Mark og Maskiner giver svaret med priser på opgave- og afgrødeniveau og time- og hektarpriser for de enkelte maskiner. Med dette overblik er det nemmere at vælge den mest optimale løsning. Priserne på opgave- og afgrødeniveau minder nemlig til forveksling meget om priser og struktur i budgetkalkulerne i Farmtal Online.

Prisen, som beregnes i FMS Mark og Maskiner, er således en "Produktionspris". Den må derfor ikke forveksles med fremstillingsprisen fra driftsgrensanalyserne. Fremstillingsprisen er ofte højere end produktionsprisen, og det kan give anledning til spørgsmål. Det er derfor meget vigtigt, at alle kender beregningsmetoderne, og hvad indholdet er i de forskellige priser. Den største forskel mellem fremstillingsprisen og produktionsprisen er, at der i fremstillingsprisen medtages en del øvrige omkostninger, der ikke umiddelbart medtages i FMS Produktionsprisen. De øvrige omkostninger er omkostninger, som bedriften vil have, uanset hvilken produktions- og maskinstrategi der vælges, og i hovedtræk består disse af:

Ejendomsskat og forsikringer

+ forrentning af bygninger, jordforbedring, beholdning og rettigheder

+ afskrivning på bygninger og jordforbedring

- andre landbrugsindtægter

Der er en stor variation i, hvor meget de øvrige omkostninger udgør af fremstillingsprisen på den enkelte bedrift, men ved tjek på samtlige driftsgrensanalyser i 2015 udgjorde de øvrige omkostninger i gennemsnit 13 øre pr. FEN. Variationen var vel og mærke 5 – til 33 øre pr FEN.

Øversigt over anvendte priser

Udover fremstillingspris og produktionspris findes yderligere to priser, nemlig optimeringspris grovfoder og beregnet intern grovfoderpris, og mens optimeringsprisen anvendes som startpris i forhold til fastsættelse af priser ved handel med grovfoder, så anvendes den interne grovfoderpris som udgangspunkt ved fastsættelse af statuspriser og den interne overførselspris på grovfoder til brug for udarbejdelse af årsrapporter.

Hermed følger oversigten over de anvendte priser:

Fremstillingsprisen viser de omkostninger, der er forbundet med at fremstille én FEN grovfoder i det mko, som den enkelte bedrift har valgt. I det pågældende år i denne beregning skal der således ikke medregnes på græs, mælk eller andre afgrøder. Fremstillingsprisen medtager alle omkostninger i produktionen inkl. forrentning af egenkapital og anvendelse af egen arbejdskraft.

Produktionsprisen beregnes i FMS og er den pris der skal fokuseres på, såfremt bedriften overvejer alternative muligheder for foderbetyrningen – f.eks. ændring af maskinpark, udlicitering af opgaver, maskinsamarbejde med andre osv. Produktionsprisen er den, der er mest direkte sammenlignelig med afgrødekalkulerne fra Farmat Online. Alle omkostninger er dynamiske og vil være direkte påvirkelige af et eller flere strategier, der vælges. I FMS stilles der skarpt på fordelingen af kapacitetsomkostninger i hhv. mark, stal og maskinstationsarbejde for andre.

Intern pris anvendes til beregning af statusværdier og omsætning mellem produktionsgrene og viser de faktiske omkostninger, der er forbundet med grovfoderproduktionen. I beregningen af intern pris foretages kun den faktiske gæld. Da der ikke er tilgængelige oplysninger vedrørende den faktiske gæld på bedrifterne, er der valgt at anvende eksist. gæld som standard for alle bedrifter for eksempelvis dyrd. Fordellen mellem fremstillingspris og intern pris er således, at intern pris undlader forrentning af egenkapitalen.

Optimeringsprisen viser, hvad grovfoderet koster, når man tager højde for den alternative indtjening, der kunne have været på markedet, såfremt den var dyrket med en sælgbar grøde. Optimeringsprisen viser derfor, hvad sælger bør have for sit grovfoder, såfremt han skal have den samme indtjening som den, han kunne få, hvis der havde været sælgbar grøde på markedet.

TABEL 2. BEREGNINGSMETODE FOR DE ENKELTE PRISER

	FREMSTILLINGS- GRUVFODER	PRODUKTIONS- GRUVFODER (FMS)	BEREGET INTERN GRUVFODER- PRIS	OPTIMERINGS- GRUVFODER
Styringsomkostninger				
Udvald - græsning - planarbejde - diverse mark	X	X	X	X
Maskin-omkostninger (i M. løn)		X		
Afslætningsomkostninger - vedligehold - brandsikring - reparation - løn - opstilling	X	Ingen opstilling, kun løn og gødselsomkostninger beregnes	X (Forrentning, kun 10 % af investeret) beregnes	X
Øvrige omkostninger og indtægter				
Ejendoms- og forrentninger - kommissioner - bygninger - jordforbedring - beholdning - afskrivning på byg-	X		X	X

Når man kører på jorden, er det vigtigt at have den rigtige hastighed og nøjagtighed - andre kriterier på vejene				
Jordarbejde	X	X	X	
EU-støtte	X	X	X	
DB 24 forsalg af afgrøder				X
Beregnet pris	X	X	X	X

Konklusion og det fremtidige arbejde

For at få den maksimale værdi af rådgivningsværktøjer og -produkter, er det nødvendigt, at de mest basale registreringer er korrekte og på plads i forbindelse med bogføringen. Analyserne viser, at dette langt fra er tilfældet alle steder. For at få det maksimale ud af analyser er det vigtigt, at der er styr på følgende:

Kend udbytterne på mark- og afgrødeniveau.

Få styr på lagerbeholdningerne.

Præcis bogføring - og der er rig mulighed for at gøre det bedre, både i form af udvidelse af kontoplanen, hvor der er rigelig plads, såvel som brug af SUMMAX, der kan gøre bogføringen nemmere og mere overskuelig.

Kend kapacitetsomkostningernes fordeling på driftsgrenene. Det kan gøres ret præcist ved at udarbejde FMS analysen sideløbende med driftsgrensanalyserne.

På Årets Grovforerskonference var der stort fokus på fremstillingspris. Foto: Peter Hvid Laursen

Når ovennævnte er på plads, er køreplanen klar til at optimere markproduktionen. Køreplanen er som følger:

- 1.Udarbejd driftsgrensanalyser hvert år.
- 2.Brug fraktilanalysen til en pejling af, hvor bedriften ligger konkurrencemæssigt i forhold til andre bedrifter med samme produktion – er der bevægelse i den rigtige retning? – og til overordnet udpegning af mulige indsatsområder.
- 3.Udarbejd FMS analysen efter behov. Det er ikke sikkert, at det er nødvendigt med denne analyse hvert år, men den kan til enhver tid tages frem og bruges efter behov, især i forbindelse med planlagte ændringer i produktionen.
- 4.Brug kapacitetsomkostningernes fordeling i FMS i driftsgrensanalyser.

Drejer det sig om høje maskinomkostninger, skal der ses på maskinstation/ egne maskiner, markernes størrelse, arrondering/transportafstand mv. Andre væsentlige faktorer for høje omkostninger til grovfoder kan være jordleje samt opbevaringstab og spild i øvrigt. Foto: Peter Hvid Laursen.
